

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Проблематика поводження з відходами в Україні є надзвичайно актуальною та має важливе значення для забезпечення екологічної безпеки держави. На сьогодні переважна частина побутових відходів спрямовується на полігони, що призводить до значного антропогенного навантаження на довкілля. Відсутність належної системи перероблення та утилізації відходів зумовлює втрату потенційно корисних ресурсів і спричиняє негативні екологічні наслідки. Ефективне правове регулювання у сфері поводження з відходами є необхідною передумовою для переходу України до принципів сталого розвитку та впровадження циркулярної економіки.

Ключові слова: правління відходами, ієрархія управління відходами, рециклінг, повторне використання, утилізація, екологічна політика, циркулярна економіка, сталий розвиток.

Abstract

The issue of waste management in Ukraine is extremely relevant and is of great importance for ensuring the environmental safety of the state. Today, the vast majority of household waste is sent to landfills, which leads to a significant anthropogenic load on the environment. The lack of a proper system of waste processing and disposal leads to the loss of potentially useful resources and causes negative environmental consequences. Effective legal regulation in the field of waste management is a necessary prerequisite for Ukraine's transition to the principles of sustainable development and the implementation of a circular economy.

Key words: waste management, waste management hierarchy, recycling, reuse, disposal, environmental policy, circular economy, sustainable development.

Вступ

Поводження відходами регулюється в Україні Законом № 2320-ІХ ухваленого 2022 року, який прийшов на заміну Закону України «Про відходи» [1]. Метою впровадження нового Закону є необхідність введення нормативно-правового регулювання в галузі управління відходами, що відповідає вимогам наближення національного законодавства до Європейського [2]. У цьому законі зазначено, що відходи - будь-які речовини, матеріали і предмети, яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися; Основною особливістю цього закону від попереднього є те що основою його є ієрархія управління відходами. П'ятиступенева ієрархія управління відходами базується на пріоритеті запобігання утворенню відходів, а якщо запобігти не вдається – докладаються зусилля для повторного використання, якщо і це неможливо – здійснюється рециклінг (матеріали з відходів переробляються на продукцію, матеріали або речовини). Рециклінг включає перероблення органічного матеріалу, але не включає відновлення енергії чи перероблення на матеріали, що будуть використовуватися як паливо або матеріали для зворотнього заповнення. Коли переробка (рециклінг) неможливі – застосовуються інші види утилізації відходів, у т.ч. операції із відновлення енергії чи перероблення на матеріали, що будуть використовуватися як паливо або матеріали для зворотнього заповнення. У разі відсутності можливостей виконати попередні операції відбувається видалення відходів – захоронення їх у спеціально обладнаних місцях та знищення (знешкодження) на установках, що не відповідають екологічним нормативам [3]. Також у Статті 4 Закону про управління відходами зазначено про

посилення відповідальності підприємств за утворенні ними відходи. Підприємства, установи та організації, діяльність яких призводить до утворення відходів, забезпечують дотримання ієрархії управління відходами шляхом:

- 1) планування та здійснення своєї діяльності таким чином, щоб запобігати утворенню відходів, зменшувати їх утворення, запобігати їх негативному впливу на здоров'я людей та навколишнє природне середовище під час проектування продукції, її виробництва, під час і після використання продукції;
- 2) здійснення відновлення відходів, утворенню яких не вдалося запобігти, забезпечуючи підготовку відходів до повторного використання, рециклінг або проведення інших операцій з відновлення, включаючи виробництво енергії;
- 3) видалення лише тих відходів, що непридатні з технологічних чи економічних причин до рециклінгу або інших операцій з відновлення відходів[4].

Результати дослідження

На сьогодні, відповідно до положень «Національного плану управління відходами» [5], розробляються регіональні плани, реалізація яких потребує значного часу та ресурсів. Тому наразі передчасно робити остаточні оцінки щодо ефективності або недієвості Закону України «Про управління відходами».

Крім того, уже сьогодні спостерігається активізація діяльності окремих органів місцевого самоврядування у сфері управління відходами. Зокрема, у місті Вінниця поступово впроваджується система роздільного збирання відходів шляхом вибіркового встановлення спеціалізованих контейнерів. Також у місті створено Муніципальний центр управління відходами [6], який спрямований на удосконалення процесів збору, перероблення та утилізації твердих побутових відходів.

Незважаючи на якісно розроблений Національний план управління відходами, його практична реалізація потребує подолання низки суттєвих труднощів. Насамперед, в умовах триваючої війни в Україні надзвичайно складно привернути увагу населення до проблеми поводження з відходами. Водночас бойові дії призводять до утворення значних обсягів відходів, зокрема будівельних матеріалів від зруйнованих об'єктів, знищеного транспорту та іншого технічного обладнання. Це створює додаткове навантаження на систему управління відходами та ускладнює реалізацію державної екологічної політики у цій сфері.

Висновки

Отже, ухвалення Закону України «Про управління відходами» стало важливим кроком на шляху гармонізації національного екологічного законодавства з європейськими стандартами. Основна його особливість полягає у впровадженні п'ятиступеневої ієрархії управління відходами, що спрямована на запобігання їх утворенню, максимальне повторне використання, рециклінг та мінімізацію захоронення. Закон закладає підґрунтя для формування нової системи поводження з відходами, заснованої на принципах відповідальності виробника, екологічної безпеки та раціонального використання ресурсів.

Разом із тим, практична реалізація положень цього закону стикається з рядом викликів. Зокрема, війна в Україні значно ускладнює впровадження ефективної системи управління відходами через збільшення їх обсягів та обмежені фінансові й технічні можливості громад. Незважаючи на всі проблеми, що виникають на шляху реалізації цього закону, необхідно робити все можливе, щоб він працював ефективно для збереження наявних екологічних ресурсів для майбутніх поколінь.

Таким чином, подальший розвиток системи управління відходами в Україні потребує комплексного підходу, поєднання зусиль держави, місцевого самоврядування, бізнесу та громадськості. Лише за умов належної координації, фінансування та підвищення екологічної свідомості населення можна досягти реального переходу до циркулярної економіки та зменшення негативного впливу відходів на довкілля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про відходи» № 187/98-ВР від 05.03.1998 р. // Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» № 1678-VII від 16.09.2014 р. // Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
3. <https://mepr.gov.ua/upravlinnya-vidhodamy/>
4. Закон України «Про управління відходами» № 2320-VIX від 20.06.2022 р. // Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національного плану управління відходами до 2033 року та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів» № 1353-р від 27.12.2024 р. // Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2024-%D1%80#n15>
6. <https://www.vmr.gov.ua/u-vinnytsi-vidkryly-munitsypalnyi-tsentr-upravlinnia-vidkhodamy>

Генсіцький Максим Іванович – студент групи ТЗД-23б, факультет будівництва, цивільної та екологічної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, **e-mail:** gensimaks@gmail.com.

Науковий керівник: **Ковальчук Іван Васильович** – доктор філософії у галузі права, старший викладач кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, **e-mail:** ivankovalchuk@vntu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-7467-5317>

Gensitsky Maksym I. – student of group TZD-23b, Faculty of Construction, Civil and Environmental Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, **e-mail :** gensimaks@gmail.com.

Scientific supervisor: **Kovalchuk Ivan V.** – PhD in law, Senior Lecturer of the Department of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, **e-mail:** ivankovalchuk@vntu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-7467-5317>